

د پښتني ټولني د واده دودونه او اسلامي تعليمات

Marriage rituals of Pashtun society and Islamic teachings

*Dr. Ghulam Murtaza Kakar

** Dr. Syed Bacha Agha

ABSTRACT:

Historically, the Pashtun nation has a brave and honorable history. They have their own customs and culture. But there are also some customs in them which show signs of early ignorance. Most of the customs and practices in the Pashtun society are now a little extinct, but traces of them still exist today. Among them there are good, beneficial and love and brotherhood rituals as well as rituals which are among the signs of early ignorance. Therefore, the zealous people of the Pashtun nation, especially the educated class, are requested to come forward to stop these outdated customs.

Keywords: Pashtun nation, customs, culture, Islamic Teachings.

کله چي مور تاريخ ته گورو، نو مور په ډېر شدت سره دا محسوسوو چي هر وخت او هره زمانه نوو ساينسي څيړنو ته اړتيا لري ترڅو خلک د دوی څخه د ويرې کولو پرځای د ځينو اصولو او قوانينو سره مينه او په جذبه سره ژوند وکړي. د موضوع له نظره په ټوليزه توگه اسلامي تعليمات او په ځانگړي ډول پښتني کلتور په داسې ډول وړاندې شوی چي اوس مهال خلک سياسي گټه ترې پورته کوي او پښتني متمدن کلتور يې د خپل ذهن له مخې گډوي. په ځانگړې توگه په هغو چارو کښې چي لږ څه په کليو کښې د نالوستو خلکو لخوا عملي کيږي، د اسلامي لارښوونو سره مخالف وي.

په بلوچستان کښې له جغرافيايي پلوه ډېر قومونه شته چي پکښې پښتانه، بلوچ، براهوي، پنجابي، سرائيکي، جعفر، هزاره او بيا په بلوچستان کي د کاکړ، اخکزي، ترين، مندوخېل، ناصر، مياخېل، نيازي او خروټي په شمول د پښتنو ډېرې قبيلې ژوند کوي. په دغو قبيلو کښې بيا خروټي، شيراني، هريفال، مياخېل، نيازي، تره کي، انډي، خجک استراني، بريچ، مروت، گنډاپور او داسې نور يوې خوا ته او دا نورې قبيلې بلې خوا ته ټول له يوه بل سره د واده په دودونو

* Post-Doc Fellow, IRI, International Islamic University, Islamabad, Pakistan.

** Supervisor of the Scholar / HOD, Islamic Studies, Govt: Postgraduate College, Saryab road, Quetta

عاشق سر پرې کولی شي له دې نجلۍ سره واده وکړي، بالاخر به د هغې له پلار سره به د نجلۍ ولور معلوم سو او نجلۍ به ورسره په نکاح شوه، دې ته (عار) ویل کېږي" (2).

پښتانه چې په خپلو دودونو او عنعناتو پورې تړلی قوم دی، د خپلو دودونو ماتول بغاوت گڼي. په پښتني کلتور کېنې داسې دودونه شته چې باید یادونه یې وشي. عار د نکاح په ډگر کېنې هغه عمل دی چې په هر لحاظ د اسلامي ارشاداتو خلاف دی.

بله طریقه هم په پښتني قومونو کېنې عام استعمالیږي. (ښاغلی) د پښتو کلمه ده چې د ښاغلی په اورېدو سره د قبایلي مېرمنو په ذهن کېنې وېره پیدا کېږي، ځکه دا یوه کلمه د نجلۍ ټول ژوند بدلوي. یو هلک چې د واده لپاره یوه ټاکلې نجلۍ خوښوي خو وېره لري چې هغه وړتیاوې چې د نجلۍ مور او پلار یې غواړي پوره نه کړي، نو هلک د شپې په تیاره کېنې د نجلۍ کورنۍ ته نږدې کېږي او له لرې څخه درې ځله غږ کوي او هوای ټکان هم کوي، چې هغه په دا نجلۍ باندې ادعا لري.

په دې کار (ښاغلی) سره هغه اکثره هلک د نجلۍ د لاس ته راوړلو توان نه لري، ځکه چې اکثره وخت د سیمې سپین ږيري مشران لاسوهنه کوي او د هلک پر مور او پلار یو څه پیسې اچوي، تر څو دا خبره له منځه یوسي. او که یو بل هلک ده دې نجلۍ رشته غوښتلو ته ورغلی سمدلاسه به څو کوکنکې ورته گواښ وکړ، چې که دې بیا د دې اړیکې د غوښتلو جرات وکړ، نو له ما سره دښمني ته تیار شه. په دې توگه هغه کسان د پردیو د دښمنۍ له وېرې اړیکې له نه ورځي او نجلۍ د خپل پلار په کور کېنې بی واده پاتې سي. د هغې ژوند ډېر خراب وي هغه مجبوره ده چې یا هم له هماغه هلک سره واده وکړي او یا هم دا خپل پاتې ژوند ټول عمر له غمونو سره تېر کړي یا ځان وژني ته تیاره شي...

اکثره وخت چې یو هلک او نجلۍ چې یو بل خوښوي، په دې حالتونو کېنې (لکه کورنۍ یې باور نه کوي) هلک داسې څو کوي او بیا په ښکاره د سیمه ییزو مشرانو لومړۍ هڅه دا وي چې د دې مخه ونیسي او رشته یا اړیکه باید ثابته شي. که نجلۍ او د هغې کورنۍ موافقه وکړي بیا یه واده کېږي. خو که د کورنۍ غږي یې و نه مني نو د پیسو په ورکولو سره یې د خبرو د پای ته رسولو هڅې پیل

کري. دا کار په بشپړه توگه د اسلامي ارشاداتو خلاف عمل دی. د نکاح په صورت کښې د بنځې اجازه ضروري ده. له حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

الْأَيُّ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا، وَالْبِكْرُ تُسْتَأْذَنُ فِي نَفْسِهَا، وَإِذْهَا صُمَاهَا. (3)

ژباړه: کونډه د خپل سرپرست په پرتله د خپل ژوند حقداره ده او له پېغلې نجلۍ (بالغ) څخه به د خپل ژوند په اړه اجازه اخیستل کېږي او د هغې چوپتیا هم روا ده.

له دې مبارک حدیث څخه دا څرگنده شوې چې ټیبه (کونډه/طلاقه) د نکاح په برخه کښې اختیار لري او د سرپرست په اجازې پابنده نه ده او باکره ډېره شرمناکه وي، نو د هغې چوپتیا دا روښانه کوي چې دا راضي ده ولۍ دا واک نه لري چې په پېغله باندې خپله خوښه حتی د هغې له رضایت پرته تحمیل کړي. امام ترمذي د دې حدیث په روایت کښې ویلي دي:

إِنَّمَا مَعْنَى قَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْأَيُّ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا، عِنْدَ أَكْثَرِ أَهْلِ الْعِلْمِ أَنَّ

الْوَلِيُّ لَا يَزْوِجُهَا إِلَّا بِرِضَاهَا وَأَقْرَبَهَا. (4)

ژباړه: د اکثرو علماوو په اند د رسول الله صلی الله علیه وسلم د ارشاد معنی دا ده چې سرپرست به ده کونډې له اجازې پرته د هغې نکاح نه کوي.

که څه هم په اسلام کښې ځینې چارې روا او مستحب دي او د ورځ په شان ثابتې دي، خو که د دغو امورو ادا کول په اسراف سره ترسره شي، نو دا فحاشي او بې حیايي ده، مثلاً جهیز چې په ودونو کښې نجونو ته ورکول کېږي. خلک نن سبا یوه نجلۍ په دې خاطر واده کوي چې د سردار، ودیرې، مشرف، ملک، خان او چوهدري لور ده، خو کله ناکله هلکان د عادي مهر لست ورکوي- دا هغه عزت او مردانگي بولۍ چې په نکاح کې دخپلې بنځې څخه دزیات مال ترلاسه کولو هسه کوي- رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي:

ان المرأة تنكح لدينها ومالها وجمالها وعليك بذات الدين تربت يداك" (5).

ژباړه: بنځه د خپل دين له امله يا د هغې د مال او يا د هغې د بڼايست له امله واده کوي او اې (جابره) ته د هغې د دين له امله واده کوي.

نن ورځ د همدې پخواني دود له امله څومره ځوانې نجونې په زړونو کېنې د واده په اړمانونو په خپلو کورونو کېنې زړېږي او ځوانې چې د مېړه او کورنۍ د ملاتړ لپاره وه، د پلار په کور کېنې ژوند تېروي.

که واقعیت ته وگورو، د پښتنو په اکثریت قومونو کېنې د "لور" دود نۀ دی اخیستل شوی، خو دا دود ډېر پخوانی نۀ دی، پوهان په دې اند دي چې په پښتني ټولنه کېنې دا دود له پېژاند وروسته رامنځته شوی دی. د اسعارو سیستم او بیا د اسعارو له معرفي کېدو دمخه د اجناسو په بدل کېنې توکي ورکول کېدل. د لور پیسې اساساً د دوه شیانو لپاره اخیستل کېږي. یو کرډار او بل خوشۍ. کرډار د کورنیو توکو ته اشاره کوي، کوم چې د مور او پلار لخوا د واده په وخت کېنې لور ته ورکول کېږي. په دې کېنې د جامو څخه تر لوبڼو پورې هرڅه شامل دي. (اوس مهال سامانونه لکه یخچال، ټلويزيون او د مینځلو ماشین هم د همدې کرډار برخه ده)، البته داسې انګېرل کېږي چې د اسعارو څخه مخکې، کله چې د جنسیت لپاره جنس پلورل کیده، نو د نجلۍ کورنۍ قدر ساتل. د هلک پر (کورنۍ سامان) او د هلک څخه یې خوراک او غله اخیستل، خو کله چې اسعار راغی، شکل او بڼه یې بدله شوه او د نجلۍ مور او پلار ته یې پیسې ورکولې. بهر حال دلته یو ډیر نازک ټکی دی چې باید پرې پوه شو او هغه دا چې ولور د حق مهر په توګه اخیستل کېږي. که د نجلۍ حق مهر د شرعي احکامو له مخې وپېژندل شي، نو بنایي دا رسم د ضرر پر ځای ګټې ولري، خو په اکثر مواردو کېنې د ناوې پر ولور د نجلۍ حق نۀ منل کېږي او مور او پلار یې خپل مال ګڼي. ځکه د دې ناوره دود له امله د دې نجلۍ ژوند په دوزخ بدلېږي او تر دې حده رسېږي چې د نجلۍ مور او پلار ته د پیسو تر لاسه کولو پورې واده وځنډېږي.

پښه خلاص: دا هم یو رسم دی. له واده وروسته زوم ته اجازه ورکول کېږي چې د ځس په خوښه له ناوې سره وويني، مګر په ښکاره توګه نۀ ځي او هغه ته یوه جوړه جامې یا بالښت، یو کمیس، شلوار او بوتیان ورکوي. د اڅکزو په دود کې خولۍ ورکول کېږي، ملګرو ته مېلمستیا ورکول کېږي او دوی بیرته راځي، مګر زوم د څو ورځو لپاره پاتې کېږي و هغه ته د ناوې سره د ویدیدو ممانعت نه

وي- هغه بيا له يوې جوړې سره واپس کيږي، مگر هغه کولی شي په هر وخت کښې ناوې سره وگوري، او د مېړه ټول امتيازات ورته ورکړل شوي وي. که چيرې نجلۍ په خپل کور کښې حامله شي، واده يې چټک کيږي.

"ځينې خلک په دې موقع يوازې د کوژدې مراسم ترسره کوي، نکاح يوازې د واده په موقع ورکول کيږي، خو اکثره کورنۍ دا غواړي چې زوم دې له کوژدې وروسته خپل خسر کره ورځي، تر څو چې خبره نه وي حل شوې. په عموم کښې د زوم لپاره د ناوې کور ته تلل ښه نه گڼل کېږي، نو له نکاح وروسته د زوم په ورتگ کښې کوم ممانعت نشته، چې له نکاح وروسته ورته د «پشه خصلت» مانا ورکوي زوم بايد دومره ازادي ولري چې خپل خسر ته ورشي، خو له واده مخکې له ناوې سره د خبرو کولو ازادي نه لري" (6).

دا په ډاگه کوي چې تاوان او بې عزتي يوازې د واده څخه دمخه د ناوې کور ته په پټه توگه د ناوې سره د ليدو په دود پورې تړاو لري. په هغه کښې بل څوک نه وې خبر، ځينې وختونه يوازې د ناوې مور، چې د زوم خواښې ده خبره وې. دا رسم هم له ډېرې مودې راهيسې روان و او اوس تقريباً ختم شوی دی.

له نکاح وروسته د رخصتۍ په وخت کښې د هلک د کورنۍ له خوا د نجلۍ د راوستلو لپاره ورا / جلوس او د نجلۍ د کورنۍ لپاره د خوراک بندوبست کول د وليمې په شان سنت نه دي او که د نجلۍ له خوا غوښتنه وي د هغې لپاره روانه ده. د هلک له خوا له پنځوسو څخه زيات کسان له ځانه سره بوول او د نجلۍ له رضایت پرته د هغوی له خوا ډوډۍ خوړل هم روانه ده، که څه هم نور شرونه (موسيقۍ، د نارينوو گډول) هم نه وي. او ښځې، او داسې نور) په دې ميله کښې. خو که نجونې د هر ډول جبر او د کورنۍ له فشار پرته د هلکا خپلوانو او دوستانو ته د هغوی په خوښه او رضایت سره د ډوډۍ لپاره بلنه ورکړي، نو بيا يې کول روا دي. دا ډول مېلمستيا ځکه چې د مېلمنو درناوی دی او په هغه کښې گډون کول هم روا دي، په دې شرط چې په مېلمستون کښې نور گډوډي (موسيقۍ، د ښځو او نارينه وو گډول او داسې نور) نه وي، د نجلۍ کورنۍ د دوی د اندازې له مخې د واده په مناسبت مېلمستيا ورکړي، نو د نجلۍ د کورنۍ شمېر دې وغواړي او خپلوان دې د همدې شمېرې له مخې له ځانه سره بوځي. د هند لوی مفتي مفتي کفايت الله ليکي:

”لڙڪي والوئو کي طرف سے برائيوئو کي برابر ادري کي کھانا دينا لازم يا مسنون اور مستحب نهين هے، اگر بغير التزام كے وه اپني مرضي سے كھانا دے ديں تو مباح هے، نه ديں تو كوئي الزام نهين“۔ (7).

فتاوى محموديه كنبني دي:

”جو لوگ لڙڪي والے كے مڪان پر مھمان آتے هيں اور ان كا مقصود شادي ميں شركت كرنا هے اور ان كو بلايا بهي گيا هے تو آخروه كھانا کہاں جا كر كھائين گے! اور اپنے مھمان كو كھلانا تو شريعت كا حكم هے، اور حضرت نبى اكرم ﷺ نے تاكيد فرمائي هے“۔ (8).

په دي توگه، يو رسم دا دي چي د واده په ورخ، كله چي خلك د زوم لخوا خواږه وركول كيږي او مالونه خلكو ته بنودل كيږي، نو زوم راځي او د ناوي خپلوان د هغه لپاره جامې راوږي. قدوس دراني په دي اږه ليكي:

”زوم بلې كوتې ته ځي او د واده كالي اغوندي او يو څه پيسې په سينه كنبني ساتي. وروسته د زوم خسر خپل د زوم ملا په ورېنمين دسمال يا ټوكر سره ورتري، زوم راوستل كيږي او د مېلمنو په منځ كنبني كنبنول كيږي“ (9).

په ډېرو قبيلو كنبني دا دود دي چي زوم ته جامې راوږي او د غونډې په ميدان كنبني يې د خلكو په منځ كنبني اغوندي، خو بې وزله زوم كله د خپل عصبيت له امله سمې جامې نه شي اغوستلای، نو خلك ملنډې په وهي. هغه ملا په چادرونو سره تړل كيږي، داسې انگيرل كيږي چي دا د زوم شاته پياوړتيا كوي. به هر صورت، دا په ظاهره داسې بې گټې رسم نه دي، خو د ناوي خواوالو دا لازمه كړې ده چي څوك د زوم ملا تړل سي، هغه ته ځيني پيسې وركوي، د مثال په توگه كه پيسې د زوم د پلار سره پای ته ورسېږي، بيا د بد نيت كنبني څرگنديږي. دا يو بې گټې عمل دي چي بايد مخنيوی يې وشي. رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "من حسن إسلام المرء تركه ما لا يعنيه" (10).

ژباړه: رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: د انسان د اسلام فضيلت دا دي چي بې ضرورته او بې گټې شيان پرېږدي.

يعني په هغه شيانو كنبني مه بوخت كيږئ چي له هغه سره تړاو نه لري او له هغو څخه ديني او دنيوي گټه نه ترلاسه كيږي، بلكې دا د هغه د اسلام معيار دي. په دي حديث كنبني هم د بې ځايه كلمو پرېبنودل او د بې گټې اعمالو او

عقایدو ترک کول هم شامل دي. که انسان له هر کار څخه مخکې فکر وکړي چې د دې کار گټه ماته په دنيا او آخرت کښې څه ده، بې شمېره کارونه به يې په خپله له منځه ځي. د اخلاصمند مؤمن دا غوښتنه ده چې هيڅ بې مقصده کار نه کوي، بلکې اخلاصمند مؤمن د عبادت او د الله جل جلاله د رضا حاصلولو لپاره راغلی دی.

داسې رواج هم شته چې کله ناوې د مور او پلار له کوره په موټر کښې وړل کېږي او د زوم کور ته راوړل کېږي، کله چې د نجلۍ له کوره ووځي، په لاره کښې خلک راتولېږي او لاره بندوي. دا يو دود دی چې هدف يې د زوم څخه پيسې اخيستل دي کله ناکله په دې کښې ترخه هم راځي. قدوس درانی په دې اړه ليکي:

"کله چې ورا له کلي څخه د وتلو په حال کښې وي، د کلي خلک چې زياتره يې ځوانان دي، د لارې په اوږدو کښې رسۍ وټري او لاره بنده کړي، ترڅو چې زوم د لارې بندوونکو ته خواږه ورکړي" (11).

"بلندی د واده په ورځ ويل کيږي څه وخت چې وراباني ناوې د پلار له کوره را سپره کړي نو کورباني د يوه بادي شاعر په ملتيا د ورابانو په لار کښې ودریږي، بادي شاعر پر ورابانو باندي د بلنديو په ويلو داسې شروع وکړي چې په خوارانو هغه په اصطلاح اوبه وڅړوي. ځينې وخت بيا له ورابانو سره هم يو بادي شاعر ملگری وي په داسې صورت کښې دواړه شاعران د مسابقي په بلنديو پيل وکړي يو بل بڼه سره ځنډي که چرې وراباني و کورباني شاعر ته پاگه يا په بله ژبه پټکی ومني نو بيا بلندی پر همدې ځای پای ته ورسېږي. نو بيا کورباني شاعر د خورجنو او کثيفو بلنديو په ويلو پيل وکړي" (12).

نتيجه: په دې رواجو کښې ځينې داسې شيان شته چې په ترسره کولو کښې يې نه چا ته ضرر رسېږي او نه هم فائده لري. ځينې داسې دودونه او رواجونه شته چې په اسلامي ارشاداتو کښې هيڅ ځای نه لري او گناهونه بلل کيږي. په پښتني ټولنه کښې ډېر دودونه اوس لږ څه له منځه تللي، خو نښې يې لا هم شته. په دوی کښې دخير او محبت او ورورگلوۍ دودونه هم شته او هغه رسمونه هم شته چې د جاهليت له نښو څخه دي. نو له همدې امله د پښتون ولس

په ځانگړې توگه له لوستني طبقې څخه غوښتنه کيږي چي د دې پخوانيو دودونو د بندولو لپاره لاس په کار شي -

حوالې

- (1) دراني، عبدالقدوس، پښتون کلچر، پښتواکيډمي کونړه، 1982ء، ص 36
- (2) منصور بخاري، بلوچستان کے قبائل، سيلز اينڊ سروسز، کبير بلډنگ کونړه، 2013ء، ص 81
- (3) مسلم، الصحيح، کتاب النکاح، باب استئذان الثيب في النکاح، ج 2، ص 1037، رقم: 1421
- (4) ترمذي، السنن، أبواب النکاح، باب ما جاء في استيمار البکر والثيب، ج 3، ص 416، رقم: 1108
- (5) احمد بن حنبل، مسند احمد بن حنبل، مکتبه بشري، بيروت، حديث نمبر 302
- (6) دراني، عبدالقدوس، پښتون کلچر، پښتواکيډمي کونړه، 1982ء، ص 41-42
- (7) مفتي محمد کفايت اللهدلوي، کفايت المفتي، مکتبه فاروقيه، کراچي، باب العروس والوليمه، ج 7، ص 471
- (8) ايضاً، ج 12، ص 142
- (9) دراني، عبدالقدوس، پښتون کلچر، ص 47
- (10) الترمذي ابو عيسى، محمد بن عيسى، سنن ترمذي، کتاب الزهد، باب منة، حديث نمبر 2317
- (11) دراني، عبدالقدوس، پښتون کلچر، ص 47
- (12) نيازی، حافظ رحمت، د پښتو ادب په پرمختگ کې داوولس مجلې کوټه کردار، پي ايچ ډي تهسيز (ناچاپ) بلوچستان يونيورسټي پښتو ډيپارټمنټ کوټه، 2019ء، ص 280